

Formalna grupna participacija u selu

Zdravko Mlinar

Formalna grupna participacija drugi je najopćenitiji tip društvene participacije u lokalnoj zajednici.* Karakteristično je za nju, da se slično kao i neformalna, odvija u kontekstu određene grupe, koja je brojčano veća pa je zato njena djelatnost podvrgnuta određenim formalnim postupcima. Radi se dakle o participaciji u okviru društvenih grupa, koje sociolozi nazivaju »sekundarne grupe«, »organizirane grupe«, »udruženja«, »interesne grupe« i sl.¹

Takve su grupe uglavnom otvorene svim stanovnicima date lokalne zajednice, pa zbog toga možemo njihovu djelatnost uzimati kao djelatnost »na nivou lokalne zajednice«. Ipak, i među njima možemo razlikovati (ako se ograničimo na odrasle stanovnike) dvije vrste formalnih društvenih grupa: 1) one koje su stvarno namijenjene svim pripadnicima lokalne zajednice, npr. organizacija SSRN, Crvenog križa, Kulturno umjetničko društvo i sl., i 2) one koje svoju djelatnost usmjeravaju u korist određenih specifičnih profesionalnih ili sličnih interesa pojedinih kategorija stanovništva lokalne zajednice, npr. Društvo umirovljenika, Savez sindikata, Udruženje rezervnih oficira i sl. Stvarno, međutim, društvo ili organizacija, čije je članstvo ograničeno samo na određeni segment stanovništva lokalne zajednice, može imati veći broj članova, nego što ih ima druga organizacija, koja u načelu obuhvaća sve strukturne kategorije stanovništva (u selu Dolina npr. članova Saveza sindikata ima 125, a Kulturno-umjetničko društvo broji samo 33 člana).

U analizi formalne grupne participacije stanovnika određene lokalne zajednice potrebno je posebno uvažiti: 1) objektivnu životnu situaciju, koja je globalno označena sa određenim tipom lokalne zajednice, 2) utjecaj demo-

* Objavljujemo drugo poglavlje iz većeg rada, kojeg je autor napisao pod naslovom: **Društvena participacija u lokalnoj zajednici** (orig.: »Društvena participacija v lokalni skupnosti«). Taj rad u stvari predstavlja »case study« sela Dolina, jednog od triju tipova naselja, u kojima Institut za sociologiju u Ljubljani provodi kompleksno istraživanje komune na mikrosociološkom nivou. Prvo poglavlje tog rada o neformalnoj grupnoj participaciji u selu, objavili smo u »Sociologiji sela« 5—6/64.

¹ Izraz »formalna grupna participacija« nije sasvim odgovarajući: upotrebljavamo ga vis-a-vis neformalne participacije; eventualno bi umjesto o »formalnoj« mogli govoriti o »organiziranoj participaciji«.

grafskih i socio-ekonomskih karakteristika strukture stanovništva i 3) individualne, lične, odnosno psihofizičke osobine pojedinaca.

Ad 1) »Situacijska« uvjetovanost formalne grupne participacije izražava se prije svega u tome, da različiti tipovi lokalnih zajednica pružaju različite mogućnosti participacije, u društvenim organizacijama i društvima.

Stanovnici koji žive u obližnjem planinskom selu Brdo mogu u svojem kraju učestvovati samo u 9 organizacija i društava. Pored toga, ove su organizacije u svojoj djelatnosti mnogo više ograničene nego slične organizacije u nekom većem naselju, gdje je organiziran veći broj članova te imaju povoljnije uslove za svoju djelatnost. Udaljenost sela od većih centara ujedno sprečava njegove stanovnike da učestvuju u društvima i organizacijama izvan svojeg sela. To znači, da bez obzira na subjektivne želje i potrebe, objektivna situacija svakog pojedinca koji živi u selu Brdo, ili općenito u takvom tipu naselja, ograničava njegovu formalnu grupnu participaciju kako po vrsti, tako i po intenzitetu.

Za razliku od toga u selu Dolina djeluje petnaest društava i organizacija, koje svakom pojedincu nude raznolikije mogućnosti za učestvovanje u različitim područjima društvenog života.

Različiti stepen »opskrbljenosti« pojedinih lokalnih zajednica društvima i organizacijama je, dakle, jedna od bitnih determinanti formalne grupne participacije. Zbog toga samo kod jednakog stepena »opskrbljenosti« moguće je utvrditi značaj ostalih utjecaja.

Ad 2) Drugu vrstu uvjeta formalne grupne participacije čine različite demografske i socio-ekonomske karakteristike pripadnika lokalne zajednice. U naseljima sa istim brojem organizacija njihovo djelovanje može biti bitno različito, u slučaju ako npr. među naseljima postoje razlike u strukturnim karakteristikama stanovništva. Pri tom se misli na one strukturne karakteristike, koje najviše diferenciraju stanovništvo s obzirom na stepen participacije u okviru svake pojedine zajednice (izobrazba, zvanje, spol, starost, dohodak, kvalifikacija, udaljenost itd.). Ako su u lokalnoj zajednici u većoj mjeri zastupljeni stanovnici onih strukturnih kategorija, koji su općenito uzevši društveno aktivniji (npr. službenici, muškarci, stanovnici srednje starosti, s višim kvalifikacijama i sl.), ili pak suprotno, oni koji su društveno neaktivniji (seljaci, žene, stariji ljudi, nekvalificirani itd.), razumljivo je da već sama ta strukturna »konstelacija« ima kao posljedicu posve različit stepen društvene participacije u naselju. Specifična starosna struktura (relativno više starih) i struktura zanimanja (veći dio seljaka) stanovnika sela Brdo, dakle, već sama po sebi umanjuje društvenu participaciju u usporedbi sa društvenom participacijom koja se na osnovu drugačije strukture stanovništva pojavljuje u selu Dolina.

Ad 3) Treća vrst općih uvjeta različite formalne grupne participacije odnosi se na konkretnu psihofizičku konstituciju ličnosti, odnosno svakog pojedinca. Uz dati broj organizacija i unutar pojedinih strukturnih kategorija stanovništva još uvijek se javljaju velike razlike s obzirom na stepen društvene participacije pojedinaca. Ovdje se, dakle, radi između ostalog, o individualnim, ličnim karakteristikama, koje još nisu obuhvaćene analizom situacije, te o demografskim i socio-ekonomskim karakteristikama razmatrane populacije. Bez obzira na zvanje, spol, izobrazbu, starost itd., neki pojedinci aktivno učestvuju u raznim društvima i organizacijama, dok drugi

niti formalno nisu u njima uključeni. To znači da čovjek nije samo društveno, nego i biološko biće. Njegove potrebe i interesi nisu samo rezultat društvenih procesa, nego isto tako i biološki određenih i naslijeđenih sklonosti (npr. izjave nekih respondenata da nisu aktivni u nikakvoj organizaciji ili društvu, eto zato, jer ih to ne zanima).

Participacija u društvenim organizacijama je od neposrednog značaja za društvenu kohezivnost lokalne zajednice. Njen integrativni utjecaj se ispoljava na više načina.

Dobrovoljnost je jedna od bitnih značajki participacije u društvenim organizacijama i društvima. Stanovnici se u slobodno vrijeme međusobno udružuju na osnovu istih ili sličnih interesa, tako da stvaraju trajniji oblik međusobne povezanosti u određenoj organizaciji. U pravilu to nisu temeljni interesi, o kojima bi ovisila sama egzistencija čovjeka (kao što su npr. interesi koji proizlaze iz radnog odnosa pojedinca i sl.). Dakle, kao poticaj udruživanja nije ekonomska nužnost, nego razne potrebe druge prirode, koje pojedinac može trajnije zadovoljavati samo na osnovu organizirane kolektivne djelatnosti. Upravo se zbog toga struktura članova organizacija i društava razlikuje od strukture stanovništva lokalne zajednice, a također i od strukture zaposlenih u radnim organizacijama i radnim grupama u kojima pojedini stanovnici rade. Međutim, zajednička participacija u istoj grupi, nužno ima određeni utjecaj i na međusobnu povezanost članova grupe. Budući da se u našem slučaju radi o društvenoj participaciji, koja je u načelu dobrovoljna i usmjerena k zajedničkim ciljevima, možemo s opravdanjem postaviti hipotezu, da ona utječe na međusobno zbližavanje članova grupe. Integrativna uloga društvene participacije u organiziranim grupama zavisi u načelu od tri uvjeta:

- a) od intenziteta društvene participacije u grupi;
- b) usklađenosti ciljeva, koje članovi žele na toj osnovi postići;
- c) strukturne diferenciranosti članova grupe.

U načelu, veći intenzitet društvene participacije ujedno znači i veći utjecaj na međusobne odnose članova grupe.² Pored razlikovanja da li je netko član i koliko se time razlikuje od nečlanova, potrebno je uvažavati još i razlike između samih članova. Ako je pojedinac član neke društvene organizacije, to još nije pouzdani indikator njegove participacije. Članstvo u organizaciji može predstavljati голу formalnost bilo zato jer je organizacija u cjelini neaktivna, bilo zato jer određeni član iz nekih posebnih razloga ne participira u inače vrlo aktivnoj organizaciji. Ovo vrijedi, prije svega, u slučajevima kada istražujemo participaciju pojedinca u samo jednoj organizaciji. Međutim, suprotno ovome — kao što proizlazi iz podataka naše ankete — ukupan broj organizacija u koje je netko učlanjen mnogo određenije označuje stepen formalne grupne participacije pojedinca u uporedbi sa ostalim stanovnicima. Dakle, možemo zaključiti, da postoji uska veza između intenziteta i ekstenziteta (broj organizacija u kojima pojedinac participira) participacije, u tom smislu da intenzitet predstavlja indikator ekstenziteta ili obratno.

U anketi smo intenzitet participacije pojedinaca u organiziranim grupama obuhvatili na taj način, da smo razlikovali slijedeće stepene: 1) nije

² Najpoznatija je Chapinova ljestvica društvene participacije, koja uzima u obzir slijedeće stepene: članstvo, učestvovanje na sastancima, financijske doprinose, članstvo u odborima i zauzimanje vodećih položaja; vidi F. Stuart Chapin: *Social Participation Scale, 1937*, Minneapolis: University of Minnesota, 1938.

član organizacije (udruženja, društva), 2) član je organizacije ali samo formalno, 3) aktivni je član (pojedinaac koji nije samo upisan, odnosno uplaćuje članarinu, nego i učestvuje u djelatnosti organizacije), 4) funkcioner. Na tom osnovu mogli smo analizirati razlike koje se pojavljuju među pojedinim stanovnicima, kao i razlike među organizacijama.

Tabela 1

Participacija stanovnika u organiziranim grupama u selu Dolina

Organizacija	Ukupno 1+2+3	for- malni član	ak- tivni član	funk- cio- ner	nije član	nije član nijed. org.
	0	1	2	3	4	5
1. SSRN	245	199	36	10	81	76
2. Crveni križ	158	127	24	7	168	76
3. Savez sindikata	125	77	36	12	201	76
4. Društvo umirovljenika	70	44	19	7	256	76
5. Savez boraca	54	29	19	6	272	76
6. Fisk. društvo »Partizan«	54	20	15	19	272	76
7. Vätrogasno društvo	49	17	26	6	277	76
8. Turističko društvo	40	26	7	7	286	76
9. Kulturno umjetničko društvo	33	3	17	13	293	76
10. Streljačko društvo	31	11	13	7	295	76
11. Savez omladine*	23	11	8	4	303	76
12. Savez komunista	19	4	10	5	307	76
13. Udruženje rezervnih oficira	16	6	8	2	310	76
14. Udruženje ratnih vojnih invalida	10	4	2	4	316	76
15. Lovačko društvo	5	1	2	2	321	76

* Obuhvaćeni su samo članovi iznad 18 godina starosti.

Što je veći broj aktivnih članova u usporedbi sa brojem samo formalnih članova (pod uvjetom da članovi pripadaju većem broju strukturnih kategorija zajednice), to je značajnija integrativna uloga udruženja za stanovnike cjelokupne lokalne zajednice. U tom pogledu karakteristične su neke organizacije, koje doduše, nemaju veliki broj članova, ali imaju veći broj aktivnih od samo formalnih članova. Takve su organizacije u selu Dolina: Kulturno-umjetničko društvo, Savez komunista, Vätrogasno društvo, Streljačko društvo, Lovačko društvo i Udruženje rezervnih oficira. Odnos između aktivnih i formalnih članova u velikoj mjeri ovisi o specifičnoj prirodi djelatnosti organizacije. U tom pogledu možemo razlikovati dvije vrste organiziranih grupa: 1) one koje zadovoljavaju potrebe članova samom svojom djelatnošću, koja se odvija u okviru grupe i 2) one u kojima je djelatnost samo sredstvo za postizavanje nekih drugih »viših« ciljeva. Među prve možemo ubrojiti: Fiskulturno društvo »Partizan«, Streljačko društvo, Lovačko društvo, Kulturno-umjetničko društvo i sl., a među druge: organizacije SSRN, Saveza komunista, Crvenog križa, Saveza sindikata i dr. U prvim, osnovni se smisao pripadnosti grupi postiže isključivo neposrednom participacijom, odnosno aktivnošću u grupi. U drugim, međutim, veći značaj ima izvjesna

zajednička vrijednosna usmjerenost, istovjetnost određenih ciljeva, obično popraćena povremenim kolektivnim akcijama u kojima učestvuje većina članstva; u redovnoj »tekućoj« grupnoj djelatnosti, međutim, najčešće participira tek mali broj članova. Zato je karakteristično da ove druge organizirane grupe imaju često, ali ne uvijek, veliki broj članova, među kojima se nalazi relativno mali broj »aktivnih«.

Drugi uvjet (b) o kojem zavisi kakve će posljedice imati društvena participacija u organiziranim grupama na kohezivnost lokalne zajednice kao cjeline, odnosi se na usklađenost ili neusklađenost ciljeva, koje članovi svojom participacijom nastoje postići. Kod toga se, u stvari, radi o dva pitanja: 1) usklađenosti ciljeva među pojedinim članovima grupe i 2) usklađenosti ciljeva grupe sa ostalim grupama i stanovnicima lokalne zajednice.

S obzirom na to, da su osnovni ciljevi svake organizacije već određeni u njenom statutu i da je pristup odnosno participacija u njoj dobrovoljna, time je u osnovi određena i jedinstvena usmjerenost članova k zajedničkim ciljevima. U takvoj situaciji intenzitet društvene participacije nužno utječe (ako apstrahiramo dodatni uvjet — struktura) i na međusobno zbližavanje članova organizacije i učvršćenje njihove društvene kohezivnosti. Ukoliko iz same participacije u organiziranim grupama proizlaze određene suprotnosti među njihovim članovima, one ne proizlaze iz različitih osnovnih, odnosno »konačnih« ciljeva. Radi se, u stvari, samo o suprotnostima različitih interesa pojedinaca u konkretnim situacijama. Ipak je za takve suprotnosti karakteristično da se u različitim konkretnim slučajevima javljaju među različitim (ne istim) pojedincima, te stoga nemaju većeg utjecaja za kohezivnost grupe.

Za razliku od stanja pred drugi svjetski rat (djelovanje organizacija »Soko«, »Orao« i dr.), kada je selo Dolina, kao lokalna zajednica, skoro na svim područjima društvenog života bilo podijeljeno na međusobno suprotne grupacije, danas je karakteristično da su participacije u svim organizacijama međusobno usklađene, ili se barem međusobno ne suprotstavljaju. Svih petnaest organizacija, koje djeluju u selu Dolina, imaju eksplicitno izražene (u statutima i drugdje) doduše više ili manje različite, ali međusobno komplementarne ciljeve. Dakle, u osnovi postoji također i usklađenost ciljeva participacije u različitim grupama.

Konačno, participacija u organiziranim grupama, upravo u pogledu osnovnih ciljeva prema kojima je usmjerena, predstavlja ujedno vezu između lokalne zajednice, komune i globalnog društva. Sve organizacije, koje djeluju u selu Dolina u stvari su samo jedinice velikih »organizama«, koji prevazilaze lokalne i općinske okvire. Zbog toga je, također, opseg i sadržaj njihovih akcija često samo izraz pobuda i smjernica koje »dolaze izvana«, posebno od njihovih centralnih organa na republičkom ili saveznom nivou.

Treći uvjet (c), o kojem ovisi kakve će posljedice imati društvene participacije u organiziranim grupama na kohezivnost lokalne zajednice kao cjeline, odnosi se na strukturu grupe. Značaj društvene participacije za lokalnu zajednicu i komunu bitno je drugačiji — pod inače jednakim uvjetima — u slučaju kada društvena participacija uključuje samo jednu strukturnu kategoriju stanovništva, nego u slučaju kada uključuje članove grupe koji pripadaju različitim strukturnim kategorijama stanovnika. U praksi se

tako ekstremni slučajevi samo izuzetno pojavljuju. Kada smo raščlanili npr. strukturu stanovništva po zanimanju u tri osnovne kategorije (službenici, radnici, seljaci), utvrdili smo da niti ove tri osnovne kategorije nisu zastupljene u svakoj od svih petnaest organizacija u selu Dolina. Nijednog seljaka npr. nema u Savezu sindikata, Savezu komunista i Savezu omladine (samo među članovima Saveza omladine s preko 18 godina starosti); nijednog službenika nema u lovačkom društvu; nijednog radnika nema u Savezu ratnih vojnih invalida itd. S obzirom na izobrazbu utvrdili smo da u Savezu omladine, Streljačkom društvu i Lovačkom društvu nema niti jednog člana, koji bi imao manje od četiri razreda osnovne škole, itd. Savez sindikata, Savez komunista i Savez omladine u selu Dolina, dakle, neposredno (pa i posredno) ne udružuju seljake sa ostalim kategorijama stanovništva po zanimanju. Osim navedenih, ima također i primjera da su osnovne kategorije po zanimanju, ili druge strukturne kategorije, u organizacijama zastupljene ali brojčano vrlo neujednačeno. Npr. fiskulturno društvo ima samo 2 člana (oba funkcionera) koji imaju manje od 4 razreda osnovne škole, dok od 31 člana Streljačkog društva samo je jedan po zanimanju seljak, itd.

Pored raznovrsnih konkretnih i slučajnih uvjeta, koji određuju veću ili manju raščlanjenost strukture organizacije, ima nekih organizacija koje su u načelu ograničene samo na specifične strukturne kategorije stanovništva. Takve organizacije — kao što smo već spomenuli — predstavljaju: Društvo umirovljenika, Savez omladine, Savez boraca, Savez ratnih vojnih invalida, a također i Savez sindikata i Udruženje rezervnih oficira. Članstvo u tim udruženjima već je a priori ograničeno na određene segmente stanovništva lokalne zajednice. Zbog toga je značaj društvene participacije u tim organizacijama, u većoj mjeri nego je to inače slučaj, u tome što omogućava zadovoljenje posve specifičnih potreba svojeg članstva. Manji je, međutim, njihov integrativni utjecaj na lokalnu zajednicu.

* * *

Svrha našeg istraživanja nije bila da u pojedinostima obuhvati sadržajne specifičnosti pojedinih vrsta formalno-grupne participacije. Nisu nas interesirale toliko ni pojedinosti društvene participacije u Vatrogasnom društvu, Streljačkom društvu, Savezu sindikata ili Turističkom društvu itd. Za mikro-sociološko istraživanje komune od većeg je značaja da se dobije cjelokupna slika društvene participacije pojedinih strukturnih kategorija stanovništva i da se kompleksno objasne determinante razlika, koje se među njima pojavljuju.

Zbog toga smo cjelokupnu populaciju raščlanili samo na četiri razreda, koji označavaju intenzitet formalno-grupne participacije pojedinaca općenito, tj. s obzirom na sve organizacije koje djeluju u naselju. Prvi razred odnosno stepen sačinjavaju stanovnici koji nisu učlanjeni (niti formalno) u nijednu od svih petnaest organizacija. U drugi razred smo svrstali one koji su, dođuše, formalno učlanjeni u jednoj ili više organizacija, ali ne participiraju u njihovoj djelatnosti (formalni članovi). Treći razred čine pojedinci, koji barem u jednoj ili više organizacija aktivno djeluju (aktivni članovi). U četvrti razred grupirali smo sve one stanovnike, koji vrše neku funkciju u jednoj ili više organizacija.

Tabela 2

Formalna grupa participacija odraslih stanovnika sela Dolina

Stepen participacije	Brđj	Postotak
Nije član nijedne organizacije	76	19
Formalno je član jedne ili više organizacija	147	37
Aktivni član (jedne ili više organizacija)	109	27
Funkcioner (u jednoj ili više organizacija)	70	17
Ukupno:	402	100

Kao što vidimo iz tabele 2, skoro jedna petina odraslih stanovnika sela Dolina nije učlanjena u nijedno udruženje odnosno organizaciju u naselju. Ako njima pribrojimo one koji su samo formalni članovi (37%), vidimo da čak 56%, odnosno više od polovine stanovnika, nije aktivno u nijednoj organiziranoj grupi. Približno četvrtina svih stanovnika su »aktivni članovi« barem u jednoj ili u više organizacija, i konačno skoro svaki peti stanovnik je (u jednoj ili više organizacija) funkcioner.

Ovakva slika prikriva velike razlike među pojedinim strukturnim kategorijama seoskih stanovnika.

Tabela 3

Participacija u organizacijama s obzirom na zanimanje

Participacija Zanimanje	u %			
	Službenici	Radnici	Seljaci	Ostali
Funkcioner	42	24	6	11
Aktivni član	28	42	19	20
Član	28	24	43	45
Nije član nijedne organizacije	2	10	32	24
	100	100	100	100
N =	37	115	79	161

Pogledajmo, na primjer, kako su oni pojedinci, koji nisu učlanjeni u nijednu od organizacija u selu Dolina, raspodijeljeni u pojedinim kategorijama. Skoro tri četvrtine svih onih, koji nisu članovi nijedne organizacije (tačno — 72% nečlanova) čine žene. Nešto manje od dvije trećine (59%) nečlanova čine stanovnici sela koji su stari preko 50 godina. S obzirom na strukturu prema zanimanju, približno polovina (51%) nečlanova otpada na one stanovnike sela koji nisu niti službenici, niti radnici, niti seljaci (domaćice van poljoprivrede, čipkarice, umirovljenici i dr.). Među radnicima i službenicima, kojih inače ima 41%, samo 16% nije u članstvu nijedne organizacije (među službenicima čak samo 1%). Interesantno je također utvrditi da više od tri četvrtine nečlanova sačinjavaju oni zaposleni koji imaju osobni dohodak niži od 20.000 din, ili pak oni koji ga uopće nemaju.

Razumljivo je stoga da se aktivni članovi i funkcioneri grupiraju prije svega u »suprotnim« kategorijama od onih koje smo spomenuli za nečlanove.

Tako od svih muškaraca ima čak 67%, a od svih žena tek 28% među aktivnim članovima ili funkcionerima raznih organizacija. S obzirom na starost javlja se ova tendencija: što je starosna kategorija stanovništva viša (18—30, 31—50, 51—90), to manji udio u njoj sačinjavaju aktivni članovi i funkcioneri (61%, 50%, 31%). U kategoriji službenika je, kao i u kategoriji radnika, većina (70%, 66%) pojedinaca aktivnih ili funkcionera (ukupno); razlika je jedino u tome, što je među službenicima veći udio funkcionera, dok je među radnicima više aktivnih članova. **Skoro svaki drugi službenik u selu Dolina je funkcioner;** od radnika je funkcioner svaki četvrti, a od seljaka tek svaki sedamnaesti.

U odnosu na **izvor dohodaka** porodica anketiranih karakteristično je da najmanji postotak respondenata, koji participiraju u organizacijama, spada u kategoriju domaćinstava s dohocima isključivo iz poljoprivrede (članova, aktivnih članova i funkcionera ukupno — 56%); taj postotak je nešto veći u kategoriji sa dohocima iz poljoprivredne i nepoljoprivredne djelatnosti (80%); međutim, najviši je u kategoriji stanovništva čiji je izvor dohodaka isključivo nepoljoprivredna djelatnost (87%).

Za razliku od onoga, što smo utvrdili za neformalno-grupnu participaciju, iskazalo se da **položaj na radnom mjestu** nije u vezi sa intenzitetom participacije u organiziranim grupama (koeficijent kontingencije $C = 0,239$). Ipak, karakteristično je da razlike pokazuju istu tendenciju, naime, da se relativno veći dio onih, koji imaju vodeći položaj na radnom mjestu od onih koji ga nemaju, pojavljuje na višim stepenima intenziteta participacije.

Hipotezu da namjera odnosno **želja pojedinca da odseli** iz kraja utječe na intenzitet njegove formalno-grupne participacije, odbacili smo na osnovu dobivenih podataka (koeficijent kontingencije $C = 0,064$).

Slično se pokazalo da ni razlika između **doseljenika i starosjedilaca** nije u vezi sa intenzitetom formalno-grupne participacije (koeficijent kontingencije $C = 0,124$).

Treća hipoteza koju smo odbacili, odnosi se na predviđeni utjecaj koje bi trebalo imati svakodnevno putovanje radnika i službenika na rad u druga mjesta (koeficijent kontingencije $C = 0,125$). Razlike između intenziteta participacije onih radnika i službenika koji su zaposleni u samom naselju na jednoj strani i onih koji svakodnevno odlaze na posao van naselja na drugoj strani, nisu tolike da bi ukazivale na djelovanje tog faktora. Takva nepovezanost »putovanja« na posao s participacijom u organizacijama ove lokalne zajednice proizlazi, međutim, iz posve konkretnih i specifičnih uvjeta, koji strogo ograničavaju i važnost naših zaključivanja.³

Konačno je razumljivo da je zdravstveno stanje stanovnika u vezi sa intenzitetom participacije u organiziranim skupinama.

ČLANSTVO U ORGANIMA SAMOUPRAVLJANJA

Kao drugi primjer formalno-grupne participacije uzeli smo članstvo u organima samoupravljanja. Uloga onoga koji je član određenog organa samoupravljanja, u biti je jednaka ulozi funkcionera u udruženjima, koja smo

³ U našem slučaju se radi o radnicima koji putuju na srazmjerno kratke udaljenosti i uz dobre saobraćajne veze, te tako gube malo vremena.

već razmatrali. Kao organe samoupravljanja najopćenitije označavamo — organe **društvenog** samoupravljanja (npr. školski odbor, odbor doma zdravlja, kućni savjet, savjet socijalnog osiguranja i sl.), organe **radničkog** samoupravljanja (radnički savjet, upravni odbor poduzeća, savjet ekonomske jedinice), **organe općine i mjesne zajednice** (općinska skupština, savjeti ili komisije općinskih skupština, savjet mjesne zajednice i sl.) i organe samoupravljanja u poljoprivrednim zadrugama, ukoliko se radi o posebno izabranim predstavnicima seljaka (za neke, naime, i ovaj primjer predstavlja radničko samoupravljanje).

Participacija u organima samoupravljanja je jedno od centralnih pitanja u istraživanju komune. Ipak, to ne znači da je samoupravna aktivnost ograničena isključivo na taj oblik participacije. Samoupravljanje znači način upravljanja, vođenja, odnosno rješavanja poslova na određenom području. Kao takvo ono se također javlja u okviru raznih društava, organizacija i sl. Ako je sadržaj samoupravljanja prije svega odlučivanje o načinu prikupljanja i upotrebe zajedničkih sredstava za zadovoljavanje različitih relevantnih kolektivnih potreba, tada možemo reći da je samoupravljanje kao takvo, sastavni oblik svih društvenih djelatnosti u lokalnoj zajednici. Ovo odlučivanje ima doduše najveću »težinu« u radnim organizacijama, gdje se ostvaruje dohodak. Ipak, i razna udruženja raspolažu svojim sredstvima i odlučuju o sadržaju svoje djelatnosti, pa tako zadovoljavaju određene kolektivne potrebe stanovnika. Aktivni član ili funkcioner u nekom udruženju može upravo tako — možda više nego drugim putem — utjecati na događanje u svom mjestu npr. kao član kućnog savjeta ili školskog odbora i sl. Zbog toga je — za naše svrhe — od većeg značaja uvažiti intenzitet društvene participacije pojedinca u cjelini (bez obzira na vrstu), nego se ograničavati i u pojedinostima istraživati lokalno samoupravljanje u užem smislu. Za one stanovnike općine, koji nisu članovi organa samoupravljanja, još ne možemo reći da u samoupravljanju ne participiraju, jer oni možda učestvuju u nekom dodatnom obliku participacije.

U svim organima samoupravljanja u selu Dolina ima 61 član ili 15% od ukupnog broja odraslog stanovništva. Od toga najviše ih ima u organima radničkog samoupravljanja (38), a zatim slijede: članovi organa društvenog upravljanja (22), organi općine i mjesne zajednice (14) i članovi zadružnog savjeta ili upravnog odbora zadruga (3). U cjelini, u tim organima prevladavaju članovi muškog spola, tako da ima čak tri četvrtine muškaraca i tek jedna četvrtina žena. Od svih anketiranih muškaraca 27% je onih koji su članovi jednog ili više organa samoupravljanja, dok je od svih žena u naselju samo 7% članova organa samoupravljanja. Žene su relativno najviše zastupljene u organima društvenog upravljanja u naselju, a najmanje u organima općine i mjesne zajednice.

Kao što se s obzirom na spol, tako se također s obzirom na ostale strukturne kriterije javljaju u biti iste karakteristične razlike, koje smo već utvrdili kod ostalih primjera i oblika društvene participacije u lokalnoj zajednici. Ako razdijelimo anketirane na one koji su članovi jednog ili više organa samoupravljanja i na one koji nisu članovi nijednog od tih organa, pokazuju se još slijedeće karakteristike: 94% svih članova stari su 18 do 50 godina, a samo 6% preko 50 godina; posebno velike razlike javljaju se, me-

đutim, među glavnim kategorijama stanovništva po zanimanju — među službenicima je svaki drugi član jednog ili više organa samoupravljanja, od radnika je to približno svaki četvrti (3,5), od seljaka samo svaki četrdeseti, dok je od svih ostalih stanovnika tek svaki pedesetčetvrti član organa samoupravljanja.

Tabela 4

Članstvo u organima samoupravljanja prema zanimanju

u %

Zanimanje	Službenici	Radnici	Seljaci	Ostali	Ukupno
Participacija					
Član je	49	29	3	2	15
Nije član	51	71	97	98	85
Ukupno:	100	100	100	100	100
N =	47	115	79	161	402

Pojedine kategorije stanovništva prema zanimanju u selu Dolina, dakle, vrlo su nesrazmjerno zastupljene u organima samoupravljanja. Takav nesrazmjer može predstavljati prepreku za izražavanje i uvažavanje specifičnih potreba i interesa onih stanovnika koji nisu dovoljno zastupljeni u organima samoupravljanja. Značaj tog nesrazmjera je tim manji, što su manje razlike među interesima pojedinih kategorija stanovništva prema zanimanju i obratno što je tješnja povezanost i isprepletenost pripadnika različitih kategorija po zanimanju (i općenito strukturnih), tim je vjerojatnije da će kod odlučivanja biti uvaženi svi njihovi interesi, iako nisu proporcionalno zastupljeni u organima samoupravljanja. U tom smislu posebni slučaj predstavljaju domaćice, koje neposredno skoro uopće ne participiraju u organima samoupravljanja. Međutim, domaćica je na nivou »primarnih grupa« integrirana u porodicu zajedno sa mužem, koji je npr. radnik ili službenik i član organa samoupravljanja. Porodica povezuje različite interese tako da njen pojedini član kod odlučivanja ne uzima u obzir samo svoje lične, nego također potrebe i interese ostalih članova porodice.

Isto tako se i s obzirom na izobrazbu respondenata pokazuje karakteristična tendencija da članova organa samoupravljanja ima relativno više među stanovnicima sa većim stupnjem naobrazbe. One koje smo svrstali u razred sa najvišom naobrazbom u naselju (imaju stručnu, srednju, višu ili visoku školu) čine 77% od svih članova, dok je njihov udio u cjelokupnoj populaciji samo 31%.

Sličnu razliku utvrdili smo s obzirom na visinu dohotka. Kategorija stanovnika koja ima viši osobni dohodak (30.000 i više) predstavlja 23% anketiranih i ujedno 69% članova organa samoupravljanja.

Pored toga što radnici i službenici, koji predstavljaju 41% odraslih stanovnika sela Dolina, čine skoro 90% članova organa samoupravljanja, i među njima samima javljaju se u tom pogledu velike razlike. Od onih radnika ili službenika koji imaju vodeći položaj na radnom mjestu relativno

je tri puta više članova organa samoupravljanja (66%) nego od onih koji nemaju vodećeg položaja na radnom mjestu (22%).

Konačno, da još spomenemo, stanovnici koji su u zadnjih 7 godina doselili u selo Dolina brojčano su jače zastupljeni u organima samoupravljanja nego ostali (23% od svih doseljenika i 13% svih ostalih su članovi tih organa).

Summary

FORMAL GROUP PARTICIPATION IN THE VILLAGE

This article is the second part of a larger author's study («Social Participation in the Local Community»). This study was based on a «case study» of the village Dolina (Socialistic Republic of Slovenia), one of the three types of villages in which the Institute of Sociology in Ljubljana carries out the complex research work of the commune on microsociological level. The first part of that study («Informal Group Participation in the Village») has been published in this Journal (No 5-6/64, p. 25—36).

In the first chapter of this article the author sketches the theoretical framework of his theme. The formal group participation he defines as a second most general type of social participation in local communities. Similarly as informal, it develops in the context of a concrete group but more numerous and subject to determined formal procedure. These groups sociologists nominate as «secondary groups», «organized groups», «associations», «professional groups» etc. Among them two kinds of groups can be distinguished: 1) those assigned to all members of the local community (e. g. The Organization of Socialistic Alliance of Working People, Red Cross Organization) and 2) those, whose activities serve to professional interests of certain segments of population (e. g. The Pensioners' Association, Trade Union Branch or Reserve Army Officers Association etc). In the analysis of the formal group participation, in the author's opinion, three factors should be taken into account: 1) its «situation's stipulation, 2) an influence of demographic and socioeconomic characteristics of the population structure and 3) psychophysical peculiarities of an individual. On the other hand its integrative function in principle depends on: a) intensity of the social participation in a group, b) harmony of various group's goals and c) structural differentiation of a group.

In the second chapter the author presents the results of the research carried out in village Dolina. According to the intensity of formal group participation in 15 various social organizations the interviewed adult inhabitants are divided into four groups: 1) those who are not members of any organization in the village, 2) those who are members of one or more organizations but only formally, 3) those who are *active* members of one or more organizations and 4) those who are leaders in one or more organizations. It is found that the first and the second group embrace 56.00%. Further, the author analyses members of each group according to some their characteristics (occupation, sex, age, source of income and membership in social organizations), pointing out the corresponding correlations between those characteristics and the intensity of formal group participation. For illustration here are some of the results: A) $\frac{3}{4}$ of those who are not members of any social organization are women, $\frac{2}{3}$ belongs to the age groups over 50 years, $\frac{1}{2}$ are with no occupation; B) Among active members of various social organizations 67.00% are men, 61.00% belong to the age group 18—30 years; C) Every second white collar worker is a leader, among workers every fourth and among peasants only every seventeenth; D) The least number of members, active members and leaders are among those with income only from agriculture (56.00%), more from agriculture and nonagriculture (80.00%) and the most among those who derive their income only from nonagricultural activities (87.00%).

Резюме

ФОРМАЛЬНОЕ ГРУППОВОЕ УЧАСТИЕ В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ В ДЕРЕВНЕ

Настоящая статья представляет собой, в самом деле, вторую главу работы, которая имеет заглавие: «Участие в общественной жизни местной общности». Эта работа основывается на «case study» села Долина (Словения), которое представляет один из трёх типов населённых пунктов, в которых Институт философии и социологии в Любляне проводит комплексные исследования коммуны на микросоциологическом уровне. Первая глава этой работы: «Неформальное групповое участие в общественной жизни в деревне» - печатана в нашем журнале номер 5-6/1964 г. (стр. 25-36).

В первой части автор даёт теоретические рамки темы. Формальное групповое участие в общественной жизни определяет как второй самый универсальный вид участия в общественной жизни местной общности. Похоже на неформальное, и формальное участие осуществляется в рамках определённой группы, но эта группа во втором случае числительно больше первой и подвергается определённому формальному поступкам. Такие группы социологи называют «вторичными группами», «организованными группами», объединениями, «группами связанными общим интересом» («группами по интересу») и т. п. Среди них можно различать два вида формальных общественных групп: 1) вид, предназначен для всех членов местной общности (например, организация Социалистического союза рабочего народа, Красного креста, Общество художественной самодельности и др.) и 2) такие формальные группы, чья деятельность направлена в пользу определённых профессий или отдельных категорий населения местной общности (например, Общество пенсионеров, Союз профсоюзов, Объединение офицеров запаса и др.). При анализе формального группового участия в общественной жизни надо, считает автор, уделять внимание: 1) его «обстановочной» обусловленности; 2) влиянию демографических и социально-экономических характеристик структуры населения и 3) психофизическим особенностям индивид. С другой стороны, роль формального группового участия в общественной жизни местной общности зависит, главным образом, от: 1) интенсивности участия в общественной жизни; 2) согласованности целей группы и 3) от структурной дифференцированности группы.

Во второй части автор даёт результаты исследования, проведённого в селе Долина. Смотря на интенсивность формального группового участия в общественной жизни, во всего 15 различных общественных организациях, анкетированное взрослое население делится на 4 группы: 1) те, кто не является членом ни одной из общественных организаций в селе; 2) те, кто является только формальным членом одной или нескольких организаций; 3) те, кто является активным членом одной или нескольких организаций и 4) те, кто является деятелем в одной или в нескольких организациях. Выходит, что к первой и второй группе принадлежит 56% всего взрослого населения села. После этого автор подвергает анализу членов каждой из групп смотря на специальность, пол, источник доходов, возраст и членство в органах самоуправления. Автор замечает некоторую корреляцию между именуемыми факторами и интенсивностью формального группового участия в общественной жизни. Для примера приведём некоторые данные: а) одна четвёртая часть тех, кто не является членом ни одной из организаций - женщины; 2/3 части - жители старше 50 лет; 1/2 не является ни служащими, ни рабочими, ни крестьянами; б) между активными членами общественных организаций 67% мужчины, 61% в возрасте с 18 по 30 лет; в) половина служащих является деятелями организации, одна четвёртая часть рабочих является деятелями организации, лишь каждый семнадцатый крестьянин является деятелем организации; г) самое небольшое число формальных членов организаций, активных членов и деятелей среди тех, кто получает доходы только из сельского хозяйства (56%), на процент больше среди тех, кто свои доходы получает в сельском хозяйстве и вне его (80%), а среди тех, кто свои доходы вообще не получает из сельского хозяйства, процент составляет 87.